

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
„ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ”

КЛЄБА Анна Іванівна

УДК 378.011.3-051:373.2:[001.895+005.32](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Слов'янськ – 2018

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано в Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ), Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Роганова Марина Вікторівна,
Комунальний заклад „Харківська гуманітарно-педагогічна академія”
Харківської обласної ради,
завідувач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Цвєткова Ганна Георгіївна,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова (м. Київ),
завідувач кафедри педагогіки і
психології дошкільної освіти та дитячої
творчості;

кандидат педагогічних наук, доцент
Борова Валентина Євгенівна,
ПВНЗ „Міжнародний економіко-
гуманітарний університет імені
академіка Степана Дем’янчука”
(м. Рівне), доцент кафедри початкової та
дошкільної освіти.

Захист відбудеться „03” липня 2018 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 12.112.01 у Державному вищому навчальному закладі „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19, ауд. 201.

Із дисертацією можна ознайомитися на сайті <http://www.slavdpu.dn.ua/index.php/nauk/vch-rada-soc-pedagog/povidomlenya-spec-vchena-rada> та в бібліотеці Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” за адресою: 84116, Донецька область, м. Слов’янськ, вул. Г. Батюка, 19.

Автореферат розіслано „02” червня 2018 року.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. М. Курінна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Соціально-економічними перетвореннями в суспільстві актуалізувалися культуротворчі функції вищої педагогічної освіти, що зі зміною освітніх парадигм і впровадженням інноваційних педагогічних технологій, орієнтованих на варіативність, індивідуально-творчі форми й методи підготовки фахівців, стала інститутом відтворення та трансляції культури. Це викликає необхідність суттєвих змін у пріоритетах освітньої політики, оновлення її змісту введенням інформаційно-комунікаційних компонентів, створенням інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу.

Ці зміни мають бути спрямовані насамперед на формування інформаційно-комунікативної культури, необхідного соціального й педагогічного досвіду особистості майбутнього спеціаліста, що обумовлюють якість його підготовки, а отже, і відповідність системи вищої педагогічної освіти вимогам сучасного інформаційного суспільства. Інформаційно-комунікативна культура є базовим уявленням людини про інформаційно-комунікаційні процеси в навколишньому світі, суспільстві; джерелом тієї чи іншої інформації; системою юридичних і морально-етичних норм, чим визначається значущість ціннісної орієнтації в інформаційному середовищі. Тож переходом до нової інформаційно-комунікативної цивілізації об'єктивуються знання як особистісно-значущий освітній продукт і до майбутніх педагогів висувуються вимоги щодо уміння запроваджувати методи інфокомунікації, що є потужним засобом міжособистісної професійно-педагогічної взаємодії.

Однак на підставі аналізу поточного стану системи освіти виявили тенденцію щодо зниження як загальної культури особистості, так і спроможності студентів до пошуку, обробки й аналізу значного обсягу професійно-значущої інформації, переведення її в особистісне знання, неспроможності передачі таких знань у повному обсязі в професійній діяльності. Тож одним із основних завдань сучасної модернізації вищої педагогічної освіти, пов'язаної з її комплексною інформатизацією, стає формування інформаційно-комунікативної культури випускників педагогічного вишу як визначальної умови розвитку й існування особистості в інформаційному суспільстві, як цілісної готовності до успішної адаптації людини у світі інформації та комунікацій. Шляхи розв'язання цієї проблеми окреслені в таких нормативно-правових документах як-от: Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007–2015 роки”, Указ Президента України „Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні”, Наказ МОНУ „Правила використання комп'ютерних програм у навчальних закладах”, Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про схвалення Концепції Державної цільової програми впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів інформаційно-комунікаційних технологій „Сто відсотків” на період до 2015 року”.

У законах України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, „Про дошкільну освіту”, „Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року” важливим завданням вищої педагогічної освіти визначено підвищення рівня загальної культури, професійної компетентності спеціалістів педагогічних вишів,

спроможних забезпечувати високий рівень підготовки фахівців. Розв'язання цієї проблеми неможливе без формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх педагогів, якою визначається якість освітнього процесу, забезпечується впровадження інноваційних освітніх технологій та якісна професійну діяльність вихователя, педагога, викладача вищої школи.

Наукові дослідження, у яких окреслені тенденції змін професійної сфери педагога завдяки процесам інформатизації, визначено потенційні можливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності сучасних освітніх закладів, були проведені вітчизняними (В. Андрущенко, Г. Балл, Н. Балик, В. Беспалько, В. Биков, В. Гершунський, С. Гончаренко, Р. Гуревич, М. Жалдак, М. Кадемія, Ю. Машбиць, Н. Морзе, І. Роберт, С. Сисоєва, О. Співаковський та ін.) та зарубіжними науковцями (А. Тофлер (A. Tofler), І. Браун (I. Broun), Дж. Брунер (J. Bruner), С. Паперт (S. Papert), Д. Белшоу (D. Belshaw), Б. Гірш (B. Hirsh), Г. Крибер та Р. Мартін (G. Creeber&R. Martin), Л. Манович (L. Manovich), Дж. Стоммел (J. Stommel)).

Питанню професійної підготовки майбутнього педагога приділяли увагу науковці А. Алексюк, Ш. Амонашвілі, Г. Балл, І. Бех, О. Безлюдний, Н. Бібік, В. Болотов, А. Вербицький, А. Грітченко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, Н. Кічук, В. Коваль, О. Комар, В. Кузь, З. Курлянд, С. Мартиненко, М. Мартинюк, О. Овчарук, О. Онопрієнко, Д. Пащенко, І. Підласий, О. Пехота, О. Савченко, В. Сластьонін, С. Совгіра, С. Ткачук, А. Трофименко, В. Химинець та ін.; удосконаленню підготовки майбутніх педагогів у сфері інформаційних та комунікаційних технологій присвячені дослідження С. Атонасян, А. Кравцової, М. Лебедєвої, А. Могильова, Е. Ракітіна, А. Темербекової та ін.; властивості діяльності та спілкування в системі „викладач-учень” із упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій розглядали А. Брушлинський, Т. Габай, Ю. Машбиць та ін.

Сучасні підходи до професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти висвітлено в дослідженнях Т. Алексеєнко, О. Бігич, І. Богданової, А. Богуш, С. Болтівець, В. Борової, В. Береки, Г. Беленької, Н. Бесараб, К. Волинець, Н. Гавриш, Н. Грами, Н. Денисенко, І. Дичківської, Т. Жаровцевої, Л. Зданевич, Д. Ізаренкова, О. Карпової, І. Княжевої, О. Кононко, К. Крутій, С. Курінної, І. Мардарової, В. Нестеренко, Г. Підкурғанної, Т. Поніманської, І. Рогальської-Яблонської, М. Роганової, С. Семчук, Р. Стьоркіної, Т. Танько, Р. Хмелюк, Т. Хромцевої, Г. Цветкової, О. Чекан та інших.

Нині відзначається якісне оновлення змісту дошкільної освіти, якою закладається адаптивна інформаційна та комунікаційна основа для природного входження дитини в інформаційно-комунікаційне суспільство. Це насамперед, у зв'язку з глобальною інформатизацією дошкільної освіти актуалізується питання підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку, які досконало володітимуть сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, новими способами вилучення знань із професійно орієнтованої інформації й забезпечення ефективної передачі як на технічному рівні, так і на рівні учасників комунікації. Отже, актуалізується питання формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів як необхідної умови їхньої орієнтації в сучасному

інформаційно-комунікаційному суспільстві задля якісної організації освітньо-виховного процесу в закладі дошкільної освіти.

Так, у філософії проблема інформаційно-комунікативної культури пов'язана з дослідженням закономірностей прояву інформаційних процесів у сфері культури, із осмисленням цінності людини, її неповторності як суб'єкта спілкування (К. Абульханова-Славська, В. Розанов, В. Соловйов, С. Франк); із усвідомленням особистістю своєї цілісності шляхом самореалізації в суспільно творчій діяльності (Г. Батищев, М. Бахтін, М. Бердяєв, І. Кант). Психологічний механізм формування культури, детермінанти розвитку особистості відображено в працях В. Біблера, Л. Виготського, Е. Гуссерля, М. Кагана, Л. Когана, О. Леонтьєва, М. Мамардашвілі, А. Петровського, С. Рубінштейна та ін.

У низці педагогічних досліджень здійснено аналіз теоретичних основ комунікативної культури (А. Богуш, Н. Волкова, О. Гаврилюк, К. Галацин, М. Заброцький, І. Зязюн, Л. Руденко, В. Садова та ін.); розкрито сутність та структуру, а також закономірності й механізми функціонування комунікативної культури (Г. Андреева, В. Кан-Калик, Я. Коломінський, О. Леонтьєв, Б. Ломов, С. Мойран, Ю. Пассов, Б. Паригін та ін.); аналіз комунікативних умінь і навичок (І. Добрянський, В. Кан-Калик, Ю. Пассов, Т. Яковлева та ін.), розвиток комунікативних компетентностей (О. Волченко, Т. Колодько, С. Ніколаєва, Т. Симоненко, Г. Хорошавіна та ін.), комунікативні здібності студентів (І. Архипова, О. Овчинникова, К. Платонов, О. Солдатченко та ін.).

Проблему формування інформаційно-комунікативної культури та її складових у майбутніх фахівців розглянуто в публікаціях Д. Коваленка, І. Коляди, Є. Кравченко, Ю. Матвєєвої, С. Семчук та ін. Зокрема, проблему формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх педагогів дошкільної освіти розкрито в низці дисертаційних робіт: формуванню інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів присвячено праці С. Дяченко, Т. Котик, І. Таран та ін.; упровадженню комп'ютерних технологій у закладах дошкільної освіти – Ю. Горвіц, С. Дяченко, О. Зворигіна, Н. Кирста, Н. Лисенко, Т. Марковська, В. Могільова, В. Моторін, С. Новосьолова, С. Пейперт, Г. Петку та ін.; застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій у сучасній дошкільній освіті як одного з найважливіших чинників підвищення рівня ефективності процесу навчання відзначались у дослідженнях Н. Аль-Хаманді, В. Борової, Т. Марковської, С. Семчук, І. Тимофєєвої, О. Чекан, Г. Шматченко та інших.

Проте проблема формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів не віднайшла достатнього висвітлення в наукових працях, незважаючи на її значущість для теорії та практики професійної освіти.

Отже, актуальність нашого дослідження визначається низкою *суперечностей*, зокрема:

– на суспільно-політичному рівні: між розвитком глобалізаційних процесів, виникненням потреби в нових формах інформаційно-культурної взаємодії та необхідністю підвищення рівня ефективності інформаційно-комунікативної діяльності сучасного вихователя закладу дошкільної освіти;

– на соціально-педагогічному рівні: між посиленням вимог до якості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти та недостатньою розробленістю теорії формування інформаційно-комунікативної культури;

– на теоретико-методологічному рівні: між необхідністю практичного розв'язання проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів та недостатнім науково-методичним забезпеченням цього процесу.

Зважаючи на актуальність і практичну значущість окресленої проблеми, обрано тему наукового дослідження: „**Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертація є складником комплексного дослідження кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” „Інноваційні технології в технологічній освіті” (державний реєстраційний номер 0115U003307). Тему наукового дослідження затверджено рішенням Ученої ради Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (протокол № 4 від 26 грудня 2014 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 1 від 27 січня 2015 року).

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – технологія формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі професійної підготовки.

Мета дослідження – науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у процесі професійної підготовки.

Завдання дослідження:

1. На підставі аналізу наукової філософської, культурологічної та психолого-педагогічної літератури розкрити теоретичні аспекти проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

2. Визначити зміст та структурні компоненти інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

3. Дослідити стан сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів за визначеними критеріями та показниками.

4. Розробити та науково обґрунтувати технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

5. Упровадити технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів та експериментально перевірити її ефективність.

Відповідно до визначених завдань застосовано комплекс таких **методів дослідження**: *теоретичні* – аналіз (системно-комплексний, категоріальний, критеріальний, порівняльний) філософської, психолого-педагогічної,

культурологічної, науково-технічної літератури з метою розкриття сутності категорії інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів, основних її компонентів, критеріїв; узагальнення педагогічного досвіду з питань підготовки майбутніх вихователів до інформаційно-комунікативної діяльності; проектування й моделювання для визначення логіки дослідження та розробки моделі технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів; *емпіричні* – анкетування, бесіди, тестування, експертне оцінювання, спостереження, самооцінка, стандартизовані методики, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний), порівняння експериментальних даних із метою перевірки ефективності розробленої технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; *статистично-математичні* – реєстрація, аналіз та змістова інтерпретація результатів дослідження; статистична обробка одержаних результатів і забезпечення їх вірогідності.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* науково обґрунтовано й розроблено технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків (цільового; теоретико-методологічного; організаційно-змістового та критеріально-результативного), поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних компонентів інформаційно-комунікативної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення у структурі особистості майбутнього педагога, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідного принципу підготовки майбутніх вихователів до роботи за умов комплексної інформатизації освіти; забезпеченням сформованості високого рівня їх готовності до ефективної професійно-педагогічної комунікації; застосуванням сучасних інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, орієнтованої на реалізацію основних освітніх завдань сучасного закладу дошкільної освіти;

– *уточнено* суть понять „культура”, „інформаційна культура”, „комунікативна культура”, „інформатизація”, „комунікація”, „професійно-педагогічна культура майбутніх вихователів”; критерії, показники та рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів;

– *подальшого розвитку* набули зміст і методи формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; методи, засоби та форми моніторингу якості професійної інформаційно-комунікативної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Практичне значення отриманих результатів полягає в експериментальній апробації технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; розробці методико-діагностичного пакету оцінювання рівнів сформованості інформаційно-комунікативної культури; упровадженні елективного курсу „Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя”.

Матеріалами дослідження можуть послуговуватися викладачі та студенти при вивченні педагогічних дисциплін, при написанні навчальних програм, розробці

та коригуванні навчальних планів, у системі позааудиторної роботи зі студентами, а також при проведенні лекцій, практичних занять, семінарів, педагогічної практики в закладах дошкільної освіти з метою якісної підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності в інформаційно-комунікаційному середовищі.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Харківського коледжу Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (довідка № 01-12/312/а від 21.03.2017 р.), Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (довідка № 01–13/390 від 12.04.2017 р.), Красноградського коледжу Комунального закладу „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (довідка № 102 від 13.04.2017 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1915 від 15.05.2017 р.) та ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет” (довідка № 68-18-314/1 від 24.04.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок здобувача в праці, написаній у співавторстві [1], полягає в узагальненні поглядів науковців щодо розуміння сутності інформаційної компетентності, визначено педагогічні аспекти формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів; у роботі [12] розглянуто проблему активності й пізнавальної самостійності студентів у процесі навчання, інтересу до знань на сучасному етапі розвитку педагогічної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження обговорювалися на науково-практичних і науково-методичних конференціях різного рівня: *Міжнародних* – „Нові інформаційні технології в освіті для всіх: моделі та інфраструктура” (Київ, 2012), „Актуальные вопросы развития экономики и профессионального образования в современном обществе” (Елабуга, 2015), „Управління якістю підготовки фахівців” (Одеса, 2015), „Проблеми та перспективи розвитку освіти” (Київ, 2015), „Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі” (Київ, 2015), „Pedagogika. Problemy, osiągnięcia, innowacyjność, praktyki, teoria” (Варшава, 2015), „Pedagogika. Realizacja badań i projektów” (Варшава, 2015), „Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика” (Хмельницький, 2015), „Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті” (Дрогобич, 2015), „Science and civilization” (Шеффілд, 2016), „Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування” (Миколаїв, 2016), „Научная весна – 2016” (Київ, 2016); *Всеукраїнських* – „Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти” (Харків, 2012), „Актуальні питання методики навчання як чинника підвищення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі” (Харків, 2015), „Наука III тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку” (Бердянськ, 2017).

Основні результати дисертаційної роботи обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (2015 – 2018 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження висвітлено у 25 наукових працях (2 у співавторстві), з них – 9 статей у провідних наукових фахових виданнях

України, зокрема – 1 видання, що включено до наукометричної бази Index Copernicus; 1 – у зарубіжному науковому виданні, 15 – тези у збірниках матеріалів конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (326 найменувань, із них – 7 англійською мовою), 15 додатків на 52 сторінках. Робота містить 18 таблиць, 12 рисунків. Загальний обсяг роботи становить 261 сторінку, із них 159 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми, сформульовано об'єкт, предмет, мету, завдання, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження одержаних результатів.

У першому розділі – **„Теоретичні аспекти формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів”** – здійснено теоретичний аналіз проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; здійснено структурно-компонентний аналіз досліджуваного поняття; розроблено діагностичний інструментарій для визначення критеріїв, показників та рівнів вихідного стану сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури дозволяє констатувати складність, багатоаспектність та суперечливість проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів, що пов'язано з інформатизацією суспільства, масовою комунікацією, розвитком глобалізаційних процесів, виникненням потреби у нових формах інформаційно-культурної взаємодії у суспільстві та освіті; зростанням вимог до якості професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти в галузі використання інформаційно-комунікаційних технологій, що вимагає оновлення змісту усіх форм і засобів професійної освіти, розробки відповідного технологічного інструментарію для оновлення змісту підготовки вихователя нової формації, для якого має стати нове цілісне розуміння сутності феномену інформаційно-комунікативної культури, її ролі у розвитку сучасного суспільства, науки, освіти, культури, а також у забезпеченні процесів інноваційного розвитку держави, національної та глобальної безпеки.

У роботі інформаційно-комунікативна культура розглядається як частина загальної культури, що є мірою розвитку творчої особистості, оскільки культура віддзеркалює не тільки обсяг засвоєних цінностей людської діяльності, але й сам спосіб, у який людина залучається до таких цінностей шляхом самореалізації в суспільно творчій діяльності, що сприяє саморозвитку та самовдосконаленню людини, розгортанню та реалізації її сутнісних сил та здібностей.

На основі аналізу наукових джерел розкрито взаємозв'язок *інформаційної культури* як „сукупності інформаційного світогляду, системи знань та умінь, які забезпечують цілеспрямовану самостійну інформаційну діяльність щодо

оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням інформаційно-комунікаційних технологій” (В. Биков, М. Близнюк, М. Вохришева, Н. Гендіна, В. Гурковський, Н. Дзюба, М. Жалдак, А. Коломієць, В. Коляда, Н. Морзе, В. Пикало, О. Шиман); *комунікативної культури* як „динамічного особистісного утворення, що концентрує в собі мистецтво мовлення і слухання, об’єктивного сприйняття і правильного розуміння, сприяє побудові гуманних взаєностосунків та досягненню ефективної взаємодії на основі спільних інтересів” (В. Малахов, Л. Орбан-Лембрик, В. Садова, В. Сергеева, Л. Ситниченко, О. Смолінська, Т. Чмут) та *професійно-педагогічної культури* як „складного утворення в цілісній структурі особистості, що характеризує всю сукупність відносин у сфері педагогічної діяльності, містить високий рівень теоретико-методологічної, методичної, практичної підготовки та відповідний розвиток індивідуальних професійно значущих здібностей, розумових, психологічних і фізичних якостей, мотиваційної сфери, що забезпечує високу якість і позитивне ставлення до професійної діяльності” (В. Гриньова, В. Кравцов, З. Курлянд, В. Радул, В. Сластьонін, П. Щербань).

У роботі розкрито специфіку підготовки майбутніх вихователів до професійно-педагогічної діяльності в контексті їх культурного розвитку, адже вихователь – це єдиний фахівець-педагог у закладі дошкільної освіти, який володіє знаннями і методиками викладання всього спектру занять у закладі дошкільної освіти, який повинен уміти варіативно будувати і моделювати педагогічно активного суб’єкта діяльності, володіти загальнолюською культурою, самостійно приймати рішення щодо її вдосконалення, аналізувати результати, розвивати рефлексію, досконало володіти мовою (Л. Артемова, В. Берека, Г. Беленька, А. Богуш, В. Борова, Т. Жаровцева, С. Курінна, В. Нестеренко, Т. Поніманська, І. Попова, М. Роганова, Т. Танько, Г. Цветкова). Зазначено, що високий рівень розвитку інформаційно-комунікативної культури у структурі професійної культури педагога дошкільної освіти вимагає сформованості у нього відповідної системи знань в інформаційно-комунікаційних процесах; ціннісного ставлення до інформації та інформаційної діяльності, високої якості комунікативної взаємодії та досвіду використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності.

У дослідженні *інформаційно-комунікативну культуру майбутніх вихователів* визначено як інтегративну професійну якість особистості педагога, якою репрезентується сукупність усвідомлених потреб і мотивів, що зумовлюють професійну спрямованість і ставлення до інформаційно-комунікативної діяльності як системи знань, методів роботи з інформацією та високої якості комунікативної взаємодії, чим визначається професійна готовність та культурний рівень майбутнього вихователя. *Структура* інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів представлена *мотиваційним, когнітивним, діяльнісним, саморегуляційним* компонентами.

Визначено стан сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів на основі визначених критеріїв та показників. Експериментальну (174 особи) і контрольну (178 осіб) групи, які взяли участь у дослідженні, становили студенти спеціальності 012 Дошкільна освіта. В основу розробки діагностики сформованості інформаційно-комунікативної культури

майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів покладено такі критерії з відповідними показниками: *спонукальний* (позитивна мотивація до майбутньої інформаційно-комунікативної діяльності вихователя; усвідомлення цінності інформації та комунікації); *пізнавальний* (наявність системи теоретичних знань щодо реалізації й контролю організації інформаційно-комунікативної діяльності); *технологічний* (уміння застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в практичній діяльності закладів дошкільної освіти); *рефлексивний* (наявність рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості інформаційно-комунікативної культури; цілеспрямованість у досягненні бажаного результату, що стимулює до саморозвитку та самовдосконалення). На основі визначених критеріїв та аналізу наукових підходів схарактеризовано *три рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури* майбутніх вихователів: високий, середній, низький. Результати діагностики реального рівня сформованості інформаційно-комунікативної культури студентів експериментальної та контрольної груп виявили середній і низький рівень, і лише незначна частина студентів (близько 17 %) продемонструвала високий рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури, що свідчить про наявний недостатній рівень сформованості означеної культури.

Зазначені теоретико-методичні основи проблеми дослідження та діагностика сформованості інформаційно-комунікативної культури стали визначальними орієнтирами під час розробки технології формування цієї якості у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У другому розділі – **„Обґрунтування, розробка та реалізація технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів”** – науково обґрунтовано та розроблено модель технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів; розкрито етапи реалізації технології та їх зміст; узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

У процесі пошуку методологічного забезпечення наукового дослідження ми звернулись до системного, технологічного підходів та методу моделювання (П. Бідюк, О. Гожий, О. Горбань, Н. Заверико, Н. Зимівець, І. Коваленко, О. Кустовська, Л. Мардахаєв, О. Поляновська, С. Харченко, І. Хижняк та ін.).

Науково обґрунтовано й розроблено технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, яка характеризується системно-функціональною єдністю блоків (*цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та критеріально-результативного*); поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних компонентів інформаційно-комунікативної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення у структурі особистості майбутнього педагога, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідного принципу підготовки майбутніх вихователів до роботи в умовах комплексної інформатизації освіти; забезпеченням сформованості високого рівня їх готовності до ефективної професійно-педагогічної комунікації; застосуванням сучасних інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, орієнтованої на реалізацію основних освітніх завдань сучасного закладу дошкільної освіти.

Метою технології є сприяння формуванню інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів як цілісної готовності до успішної адаптації людини у світі інформації й комунікацій та реалізації набутих знань і сформованих якостей особистості в професійній діяльності, яка деталізується через її *завдання*: розвиток стійкої мотивації до майбутньої професії вихователя; формування системи знань, умінь та навичок, що складають відповідний рівень інформаційно-комунікативної культури; формування навичок ефективного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній роботі з дітьми.

Теоретико-методологічний блок розкриває концепцію технології через наукові *підходи* (компетентнісний, контекстний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, герменевтичний, культурологічний, інтегрований) та *принципи* (системності і послідовності; проблемності; самостійності та активності; індивідуалізації і диференціації навчання; наповненості, відкритості освітнього середовища; комунікативності; зворотного зв'язку; комунікації; інтерактивності), які реалізовані через конкретну діяльність на всіх етапах реалізації технології.

Організаційно-змістовий блок визначає зміст роботи на кожному етапі реалізації технологій; містить навчальні програми, нормативні дисципліни, дисципліни за вибором студента, спеціальні курси, що реалізуються в процесі аудиторної й позааудиторної роботи, педагогічної практики, самостійної науково-дослідної роботи та в процесі самоосвіти. Організаційна складова розкриває *методи* (традиційні й нетрадиційні (семінари-практикуми, вебінари, комунікативні тренінги, рольові ігри, метод портфоліо, метод проєктів, Інтернет-технології) стимулювання і мотивації, групові, пошукові, дослідні, інтерактивні *форми*: індивідуальна, групова та колективна робота (лекції, практичні, лабораторні та семінарські заняття, психологічні практикуми, самостійна робота, консультації); *засоби*: інформаційні технології (мультимедійні системи), інформаційно-комунікаційні (мережа Інтернет), педагогічні програмні (комп'ютерні підручники, електронні енциклопедії, тренажери).

Педагогічні умови, що забезпечують ефективність педагогічного процесу, визначаємо як формування позитивних мотиваційно-ціннісних настанов для реалізації інформаційно-комунікативної культури у професійній діяльності; актуалізації інформаційно-комунікативного компонента освітнього процесу закладу вищої освіти; оволодіння методами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, орієнтованих на реалізацію психолого-педагогічних цілей навчання; інтенсифікація змісту підготовки майбутніх вихователів через впровадження ефективного курсу „Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя” забезпечують ефективність визначених етапів технології: інформаційно-мотиваційного, продуктивно-діяльнісного та оцінно-рефлексивного.

Критеріально-результативний блок технології представлено структурними компонентами, критеріями, що дозволяють оцінити якість реалізації технології та досягнутий результат; рівнями, що відображають у динаміці сформованість інформаційно-комунікативної культури. Він визначає успішність реалізації розробленої технології та забезпечує отримання експериментальних даних про ефективність процесу формування інформаційно-комунікативної культури.

Упровадження розробленої технології відбувалося поетапно в умовах педагогічного експерименту, що здійснювався в умовах освітнього процесу під час професійної підготовки педагогів дошкільної освіти.

Мета першого *інформаційно-мотиваційного* етапу технології полягала у формуванні позитивного ставлення студентів та їх мотиваційної готовності до усвідомлення значущості інформаційно-комунікативної культури; ціннісного ставлення до інформації як джерела знань, розвитку комунікативних здібностей.

Робота проводилась за наступними *напрямами*:

- підвищення педагогічної майстерності викладачів, що взяли участь в експерименті, їх обізнаності у галузі використання інформаційно-комунікативних технологій у професійно-педагогічній діяльності (проведення практико-орієнтованих навчальних семінарів („Інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів: зміст і структура”, „Формування життєвих компетентностей дітей дошкільного віку шляхом упровадження ІКТ технологій”, „Особливості організації заняття за допомогою ІКТ (з використанням Google Suite for Education)”); *майстер-класів* із освоєння програм PowerPoint, Windows, Movie Maker; вебінарів („Мобільне інформаційно-освітнє середовище закладу вищої освіти”, „Інструментарій для розробки і створення Web-сайтів”, тренінгу-практикуму „Google Classroom – ефективний інструмент сучасного вчителя” тощо;

- використання освітнього потенціалу *нормативних дисциплін* професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти шляхом наповнення змістом та інтерактивними методами спеціальних дисциплін та методик їх використання в закладах дошкільної освіти: дисципліни технологічного спрямування, а саме: „Інформатика та комп’ютерна техніка”, „ТЗН та методика використання в дошкільній освіті”, „Комп’ютерні технології в роботі з дітьми”, „Нові інформаційні технології”, „Комп’ютерні ігри для дітей дошкільного віку” та ін. набули нової якості за рахунок інтерактивних методів викладання та проблемного навчання: лекції (лекції-візуалізації „Напрями використання інформаційно-комунікаційних технологій у методичній роботі дошкільного закладу”, лекції „прес-конференції” „Формування інформаційно-комунікативної спрямованості та інформаційно-комунікативної компетентності майбутніх вихователів”, лекція-діалог „Що таке особистісна інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів?”, бінарні лекції „Комп’ютерні технології у освітньому процесі”); дискусії „Особливості застосування інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми”; комунікативні тренінги („Сучасні інформаційно-комунікаційні технології та традиційні засоби навчання”, „Особливості спілкування при формуванні інформаційно-комунікативної культури”); рольові ігри „Сходинки підвищення інформаційно-комунікативної культури”; дидактичні ігри „Медіатехнології у дитячих установах”; комп’ютерні програми (Microsoft Word, Microsoft Power Point, Microsoft Publisher та інші); самостійна робота через участь у навчальних проектах „Асистент викладача”, „План удосконалення інформаційно-комунікативної культури”, „Інформаційно-комунікативна культура у моєму професійному становленні”, „Організація дискусійного клубу”, „Аналіз конфліктних ситуацій”, „Чинники ефективної інформаційно-комунікативної діяльності”;

– формування професійного інтересу до інформаційно-комунікативної культури за допомогою дискусій, аналізу педагогічних ситуацій, створення проблемних ситуацій, обговоренням питань, що пов'язані з невербальною комунікацією.

Метою другого *продуктивно-діяльничого етапу* реалізації технології стало засвоєння *нових знань* на рівні категорій і понять, що складають сутність інформаційно-комунікативної культури та її структурних компонентів, що зумовлюють готовність студентів до інформаційно-комунікативної діяльності. Формами і методами досягнення поставленої мети стали: ділові ігри („Оцінка інформаційно-комунікативної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти”, „Комп'ютер і дошкільник”); консультації; творчі завдання („Пошук інформації”); семінари-практикуми („Вербальне і невербальне спілкування”, „Мовленнєва комунікація”, „Програмні засоби навчання: використання”, „Основи роботи з персональним комп'ютером та офісними програмами у роботі з дошкільниками”); кейс-метод, метод проектів, тренінг „Особистісний зріст” (вправи „Самопрезентація”, „Мої найсильніші риси”, „Професійне зростання – зобов'язання перед собою”), інтерактивна форма заняття „Тайм-менеджмент”; усвідомлення необхідних професійних якостей (опитування „Планування інформаційно-комунікативної діяльності”, „Майбутнє розпочинається сьогодні” тощо); практична робота (створення блогів, сайтів, використання інтерактивної дошки); самостійна робота пошукового характеру (послуги мережі Інтернет; створення власної сторінки, електронна пошта (віртуальне спілкування), робота з науковою, періодичною літературою, підручниками, теле- і відеоконференції, чати, Інтернет-енциклопедії, пошукові системи та браузері.

Використовувались сучасні інформаційні освітні ресурси мережі та комп'ютерні технології (для розвитку навичок навігації й пошуку інформації в мережі Інтернет, обробки її; зберігання необмежених масивів інформації; вивчення комп'ютерної грамотності; виявлення можливостей взаємодії на основі глобальних комунікацій; розроблялися електронні конспекти для роботи з дітьми).

Це удосконалювалося шляхом здобуття повних, глибинних знань студентів стосовно інформаційно-комунікативної культури за допомогою засвоєння змісту *елективного курсу* „Формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя”, основними *завданнями* якого стало сприяння розумінню студентів значущості цього конструкта у процесі здійснення інформаційно-комунікативної діяльності; засвоєння практики мовленнєвого етикету; формування навичок здійснювати інформаційно-комунікативну діяльність за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; діагностування рівнів її сформованості з подальшою корекцією. Це досягалось через використання індивідуальних та диференційованих завдань: рішення педагогічної задачі за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, рішення вправ на підвищення інформаційно-комунікативної культури. *Самостійна робота* студентів була спрямована на виконання відповідних завдань із навчальної дисципліни упродовж семестру; підготовку до всіх видів контрольних випробувань, зокрема модульних і комплексних контрольних робіт; участь у студентських наукових гуртках, семінарах, конференціях.

Метою третього, *оцінно-рефлексивного етапу*, був аналіз оволодіння методів та засобів використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності майбутніх вихователів, самооцінювання для подальшої діяльності. Саме на цьому етапі відбувалося закріплення та поглиблення отриманих знань у процесі самостійної науково-дослідної роботи; сформованих умінь та навичок на практичних заняттях та під час проходження педагогічної практики. На цьому етапі репрезентовано такі форми і методи роботи: відео-звітування („Педагогічна практика у закладі дошкільної освіти”, „Інформаційно-комунікаційне середовище закладу дошкільної освіти”); спецпрактикуми („Рефлексія – шлях до себе”, методики „Візитівка”, „Резюме”, „Мої резерви знань”, „Розширене есе”, „Письмове інтерв'ю” тощо). Самоосвіті студентів, як умови самопрезентації та ефективного конструювання власного образу, сприяв метод портфоліо, який дозволяв продемонструвати результати набутих знань самостійної інформаційно-комунікативної діяльності, сприяв розвитку відповідальності, самооцінки, самодіяльності, самовдосконалення, самовизначення та забезпечував якісний моніторинг професійного становлення майбутнього педагога дошкільної освіти.

Отже, поетапна реалізація технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів і залучення студента до спеціально-організованої розвивальної діяльності здійснювалася за допомогою послідовного, систематичного оволодіння студентами теоретичними знаннями, поглибленням, конкретизацією, узагальненням уже отриманих знань та сформованих на їх основі вмінь та навичок інформаційно-комунікативної діяльності.

За результатами проведеного експериментального дослідження встановлено, що рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за всіма означеними критеріями суттєво збільшився у експериментальній групі. Кількість студентів експериментальної групи, яка знаходилася на низькому рівні, зменшилась на 41,1 % у порівнянні з 14,4 % контрольної групи, а приріст за показниками високого рівня інформаційно-комунікативної культури склав 31,7 %, у порівнянні з 11,5 % контрольної групи (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати експериментальної роботи (у %)

Рівні	ЕГ (174 особи)		Динаміка	КГ (178 осіб)		Динаміка
	Констатувальний етап	Контрольний етап		Констатувальний етап	Контрольний етап	
Високий	7,3 %	39 %	+31,7%	9,5 %	21 %	+11,5%
Середній	35,2 %	44,6 %	+9,4%	36,6 %	39,5 %	+2,9%
Низький	57,5 %	16,4 %	-41,1%	53,9 %	39,5 %	-14,4%

Статистична обробка одержаних кількісних даних оцінки рівнів сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів засвідчила їх статистичну значущість:

– за допомогою коефіцієнта Стьюдента визначено результативність роботи кожного із критеріїв інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що дали позитивні результати;

– за допомогою критерію χ^2 (коефіцієнта Пірсона). На формувальному етапі величина критерію χ^2 дорівнювала 29,6, що більше відповідного табличного значення 14,25 при вірогідності припущеної помилки менше, ніж 0,01 %. Таким чином, χ^2 більше $\chi^2_{кр}$ (29,6 > 14,25), що доводить результативність проведеної експериментальної роботи.

Проведене дисертаційне дослідження дає підстави відповідно до поставлених завдань зробити такі **висновки**:

У дисертації зроблено теоретичне узагальнення та практичне розв'язання проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів як необхідного соціально-педагогічного досвіду особистості майбутнього вихователя, чим обумовлюється якість його підготовки, і виявляється в розробці, обґрунтуванні й упровадженні в освітній процес відповідної технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

1. Теоретичний аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури став підставою для свідчення, що завдання формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів у вітчизняній вищій школі поки що не можна вважати вирішеним. Це насамперед актуалізується проблема вдосконалення в системі дошкільної освіти професійної діяльності педагогів, спроможних ефективно впроваджувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології у своїй практичній роботі. Проте на сьогодні склалася певна наукова база філософських, психолого-педагогічних досліджень, що є підґрунтям для визначення теоретико-методологічних засад розробки ефективних методів професійної освіти, зокрема технологічної підтримки розвитку інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

2. На підставі аналізу понятійно-категоріального апарату дослідження (поняття „культура”, „інформаційна культура”, „комунікативна культура”, „інформатизація”, „комунікація”, „професійно-педагогічна культура майбутніх вихователів”), сучасних наукових підходів до визначення сутності інформаційно-комунікативної культури з урахуванням особливостей професійної діяльності майбутніх вихователів визначено ключове поняття дослідження як інтегративна професійна якість особистості педагога, якою репрезентується сукупність усвідомлених потреб і мотивів, що зумовлюють професійну спрямованість і ставлення до інформаційно-комунікативної діяльності як системи знань, методів роботи з інформацією та високої якості комунікативної взаємодії, чим визначається професійна готовність та культурний рівень майбутнього вихователя. Структура інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів містить у собі чотири взаємозалежних компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та саморегуляційний. Визначено такі функції інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів, як-от: пізнавально-світоглядна, інтегративна, інтерактивна, соціокультурна, регулятивна.

3. В основу діагностики стану сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів покладено такі критерії: спонукальний (позитивна мотивація до майбутньої інформаційно-комунікативної діяльності вихователя; усвідомлення цінності інформації й комунікації); пізнавальний (наявність системи теоретичних знань щодо реалізації й контролю організації інформаційно-комунікативної діяльності); технологічний (уміння впроваджувати інформаційно-комунікативні технології в практичній роботі вихователя); рефлексивний (наявність рефлексивних умінь та адекватної самооцінки щодо сформованості інформаційно-комунікативної культури; цілеспрямованість у досягненні бажаного результату, що стимулює до саморозвитку та самовдосконалення). На підставі критеріальних показників визначено й охарактеризовано три рівні сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів: високий, середній, низький.

4. Науково обґрунтовано й розроблено технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів, що характеризується системно-функціональною єдністю блоків (цільового; теоретико-методологічного; організаційно-змістового та критеріально-результативного), поетапною реалізацією процесу розвитку взаємопов'язаних компонентів інформаційно-комунікативної культури як цілісного інтегративного професійно значущого утворення у структурі особистості майбутнього педагога, що ґрунтується на інформаційно-комунікаційній парадигмі як провідного принципу підготовки майбутніх вихователів до роботи за умов комплексної інформатизації освіти; забезпеченням сформованості високого рівня їхньої готовності до ефективної професійно-педагогічної комунікації; упровадженням сучасних інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності, орієнтованої на реалізацію основних освітніх завдань сучасного закладу дошкільної освіти.

5. Упровадження технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів здійснювалося в три етапи: інформаційно-мотиваційний (зі студентами 2 курсу); продуктивно-діяльнісний (зі студентами 3 курсу); оцінно-рефлексивний (зі студентами 4 курсу).

6. Реалізація технології формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів надала можливість експериментально перевірити її ефективність. За результатами проведеного експериментального дослідження встановлено, що рівень сформованості інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за всіма означеними критеріями суттєво збільшився в експериментальній групі. Кількість студентів експериментальної групи, з низьким рівнем зменшилась на 41,1 % у порівнянні з 14,4 % – контрольної групи, а збільшення за показниками високого рівня інформаційно-комунікативної культури становив 31,7 % в порівнянні з 11,5 % – контрольної групи.

Перспективами нашого наукового дослідження є способи розв'язання проблеми підвищення професійного рівня викладачів закладів вищої освіти дошкільного спрямування завдяки упровадженню інформаційно-комунікаційних технологій, а також необхідне вдосконалення навчальних планів підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта, розкриття можливостей педагогічної

практики в процесі формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України, зокрема, які включені до міжнародних наукометричних баз:

1. **Клеба А. І.**, Четаєва Л. П. Педагогічні аспекти формування інформаційної компетентності майбутніх учителів. *Наукові записки кафедри педагогіки*: зб. наук. праць / Харк. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків, 2013. Вип. XXXIII. С. 117–123.
2. **Клеба А. І.** Гуманізація та гуманітаризація освіти як важливі чинники формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя. *Наукові записки кафедри педагогіки*: зб. наук. праць / Харків. нац. ун-т імені В. Н. Каразіна. Харків, 2015. Вип. XXXVIII. С. 130–137.
3. **Клеба А. І.** Генезис та становлення поняття інформаційно-комунікативної культури в філософській та психолого-педагогічній літературі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць / Класичний приватний ун-т. Запоріжжя, 2015. Вип. 40 (93). С. 9–15.
4. **Клеба А. І.** Формування мотиваційної готовності у майбутніх вихователів до реалізації інформаційно-комунікативної культури у професійній діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Луганськ, 2015. Вип. № 2 (291), квітень, ч. 1. С. 159–166.
5. **Клеба А. І.** Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини* / гол. ред.: М. Т. Мартинюк. Умань: ФОП Жовтий О. О., 2015. Вип. 1. С. 144–149.
6. **Клеба А. І.** Інформаційно-комунікативна культура у професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*: зб. наук. праць / за ред. А. Л. Ситченка. Миколаїв: МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. № 3 (50), вересень. С. 87–90.
7. **Клеба А. І.** Педагогічне спілкування як основа формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер.: Педагогіка і психологія*: зб. наук. праць / редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вінниця: ТОВ „Нілан ЛТД”, 2016. Вип. 46. С. 40–44.
8. **Клеба А. І.** Потенціал освітнього процесу вищого навчального закладу в контексті формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* / гол. ред. А. А. Сбруєва: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. № 2 (56). С. 41–47. (*Index Copernicus*)
9. **Клеба А. І.** Технологія формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Імідж сучасного педагога*. Полтава, 2017. № 1 (170). С. 20–22.

Стаття у зарубіжному науковому виданні:

10. Клеба А. І. Процес формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal): miesięcznik naukowy*. Warszawa, Polska, 2016. № 1 (5). Vol. 2. P. 33–38.

Тези в матеріалах науково-практичних конференцій:

11. Клеба А. І. Інформаційна грамотність як актуальна проблема сучасної школи. *Нові інформаційні технології в освіті для всіх: моделі та інфраструктури*: матеріали сьомої Міжнар. конф. (м. Київ, 27–28 листопада 2012 р.) / Нац. акад. наук України. Київ, 2012. С. 316–320.

12. Клеба А. І., Клеба А. А. Розвиток пізнавальної самостійності, інтересу до знань і потреби в самоосвіті – важливі проблеми педагогічної теорії та практики. *Формування професійної культури майбутніх педагогів в умовах модернізації освіти*: матеріали Усеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 5–6 груд. 2012 р.) / Комун. закл. „Харків. гуманітар.-пед. акад.” Харків. облради. Харків, 2012. С. 189–190.

13. Клеба А. І. Психолого-педагогічна сутність поняття інформаційної культури майбутніх фахівців. *Актуальные вопросы развития экономики и профессионального образования в современном обществе*: матеріали XII Междунар. молодежной науч.-практ. конф. (гг. Екатеринбург, Алмати, Харьков, Елабуга, 18 март. 2015 г.): в 2-х т. Екатеринбург: РГППУ, 2015. Т. 2. С. 199–203.

14. Клеба А. І. Інтернет як засіб формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 3–4 квіт. 2015 р.) / ГО „Київська наукова організація педагогіки та психології”. Київ, 2015. Ч. II. С. 10–13.

15. Клеба А. І. Технологічні знання, вміння та навички вихователя для побудови інформаційно-комунікативної діяльності. *Проблеми та перспективи розвитку освіти*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 17–18 квіт. 2015 р.). Херсон: Гельветика, 2015. С. 60–63.

16. Клеба А. І. Проблеми формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх фахівців у сучасній освіті. *Управління якістю підготовки фахівців*: матеріали XX Міжнар. наук.-метод. конф. (м. Одеса, 23–24 квітня 2015 р.) / Одеська держ. акад. будівництва і архітектури. Одеса, 2015. Ч. 1. С. 72–73.

17. Клеба А. І. Мовленнева культура як складова інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя. *Pedagogika. Problemy, osiągnięcia, innowacyjność, praktyki, teoria: zbirów raportów naukowych* (Łódź, 29.04.2015–30.04.2015). Warszawa: Wydawca: Sp.z.o.o. „Diamond trading tour”, 2015. S. 34–36.

18. Клеба А. І. Інформаційно-комунікативна культура у підготовці майбутнього вихователя. *Pedagogika. Realizacja badań i projektów: zbirów raportów naukowych*. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej (Kraków, 30.07.2015–31.07.2015). Warszawa: Wydawca: Sp.z.o.o. „Diamond trading tour”, 2015. S. 31–33.

19. Клеба А. І. Дидактична підготовка як засіб формування інформаційно-комунікативної культури майбутнього вихователя. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Хмельницький, 16–17 жовт. 2015 р.). Херсон: Гельветика, 2015. С. 122–124.

20. Клеба А. І. Структура інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Актуальні питання методики навчання як чинника підвищення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. присвячені 95-річчю Комунал. закл. „Харків. гуманітар.-пед. акад.” Харків. облради (м. Харків, 11 листоп. 2015 р.). Харків: ФОП Шейніна О. В. 2015. С. 95–97.

21. Клеба А. І. Сутність інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті*: матеріали І-ї Міжнар. наук.-практ. конф. (Ченстохова, Ужгород, Дрогобич, 19–20 листоп. 2015 р.) / ред.–упоряд.: І. Зимомря, В. Ільницький. Ченстохова; Ужгород; Дрогобич: Посвіт, 2015. С. 119–120.

22. Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної спрямованості як складової інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Science and civilization: materials of the XII International scientific and practical conference. Pedagogical sciences. Science and education LTD* (Sheffield, 30 January–07 February 2016). Sheffield, 2016. Vol. 8. P. 50–52.

23. Клеба А. І. Інформаційно-комунікативна компетентність як структурний елемент інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Педагогіка і психологія: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 18–19 бер. 2016 р.) / ГО „Інститут освітньої та молодіжної політики”; Наук.-навч. центр прикладної інформатики НАН України. Миколаїв, 2016. С. 50–53.

24. Клеба А. І. Компоненти інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Научная весна – 2016*: матеріали ІІІ (LXVII) Междунар. науч.-практ. конф. по філософ., філолог., юридич., пед., економ., психол., соціол. и політич. наукам (г. Київ, 25 марта 2016 г.). Горловка: ФЛП Пантюх Ю. Ф., 2016. С. 44–45.

25. Клеба А. І. Розвиток інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів. *Наука ІІІ тисячоліття: пошуки, проблеми, перспективи розвитку*: матеріали І Всеукраїнської наук.–практ. інтернет-конф. (Бердянськ, 20–21 квіт. 2017 р.): зб. тез. – Бердянськ: БДПУ, 2017. Ч. 2. С. 67–69.

АНОТАЦІЇ

Клеба А. І. Формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук (доктора філософії) зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (015 професійна освіта). – Державний вищий навчальний заклад „Донбаський державний педагогічний університет”. – Слов’янськ, 2018.

Дисертаційну роботу присвячено проблемі формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

У дисертації визначено теоретичні засади формування інформаційно-комунікативної культури; з'ясовано особливості підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до використання інформаційно-комунікативних технологій у професійній діяльності; визначено потенціал освітнього процесу закладу вищої освіти як засобу формування інформаційно-комунікативної культури.

Здійснено структурно-компонентний аналіз поняття інформаційно-комунікативної культури, що включає такі структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, саморегуляційний.

Змодельовано процес, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено технологію формування інформаційно-комунікативної культури майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: культура, інформація, інформаційна культура, комунікативна культура, інформаційно-комунікативна діяльність, інформаційно-комунікативна культура майбутніх вихователів, педагогічна технологія, педагогічний заклад вищої освіти.

Клеба А. И. Формирование информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений. – Квалификационная научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук (доктора философии) по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования (015 профессиональное образование). – Государственное высшее учебное заведение „Донбасский государственный педагогический университет”. – Славянск, 2018.

Диссертационная работа посвящена проблеме формирования информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений.

В диссертации определены теоретические основы формирования информационно-коммуникативной культуры; выяснены особенности подготовки будущих воспитателей дошкольных учебных заведений к использованию информационно-коммуникативных технологий в профессиональной деятельности; определены потенциал образовательного процесса заведения высшего образования как средства формирования информационно-коммуникативной культуры.

Осуществлен структурно-компонентный анализ понятия информационно-коммуникативной культуры, включая такие структурные компоненты: мотивационный, когнитивный, деятельностный, саморегуляционный.

Смоделирован процесс, теоретически обоснована и экспериментально проверена технология формирования информационно-коммуникативной культуры будущих воспитателей дошкольных учебных заведений.

Ключевые слова: культура, информационная культура, коммуникативная культура, информационно-коммуникативная деятельность, информационно-коммуникативная культура будущих воспитателей, педагогическая технология, педагогическое заведение высшего образования.

Klieba A. I. Formation of informational communicative culture of future teachers of preschool education. – Qualification scientific work printed as manuscript.

Dissertation for the scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences (Philosophy Doctor), in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training (015 Professional education). – State Higher Educational Establishment „Donbas State Pedagogical University”. – Sloviansk, 2018.

The thesis is the theoretical experimental investigation of the problem of formation of information-communicative culture of future teachers of pre-school institutions; the peculiarities of future teachers of pre-school institutions training to the usage of information-communicative technologies in their professional activity are revealed. The potential of educational process of a higher educational establishment as the means of formation of information-communicative culture is determined.

In the investigation, information-communicative culture of future pre-school teachers is determined as integrative professional quality of the personality of the teacher that represents the combination of conscious needs and motives stipulating the professional orientation and relationship to information-communicative activity as the system of knowledge, methods of work with information and high quality of communicative interaction that determine the professional preparedness and level of the future educator.

A model of formation technology of information-communicative culture of future teachers of pre-school institutions is theoretically grounded and developed. It is characterized by system functional unity of blocks (purposeful, theoretical methodological, organizationally meaningful and criterial effective), phased implementation of the process of the development of interconnected components of information-communicative culture (motivational, cognitive, actionable, self-regulatory); ensuring of high level formation of their preparedness to effective professional pedagogical communication; application of modern information-communicative technologies in the professional activities focused on the implementation of the basic educational tasks of a modern institution of pre-school education.

The technology of formation of information-communicative culture of future teachers of pre-school institutions was examined on theoretical and cultural levels. It is achieved through the formation of positive motivational value aims at realization of information-communicative activity of future pre-school teachers, update of information-communicative component of educational process of a higher educational establishment; acquirement of optimal use methods of modern information-communicative technologies, the ability of their use in professional activities oriented on implementation of main educational tasks of a pre-school institution.

Its effectiveness was proved by experimental introduction of the stated technology in the educational process of professional training of future teachers of pre-school institutions.

The scientific methodological supplying of the process of formation of information-communicative culture of future pre-school teachers, elective course „Formation of information-communicative culture of future preschool teachers”, was developed.

Key words: culture, information culture, communicative culture, information and communication activity, information and communicative culture of future preschool teachers, pedagogical technology, pedagogical institution of higher education.

Підписано до друку 30.05.2018 р. Формат 60x84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times ET. Умов.-друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим. Замов. № 0530/5-18.

Надруковано з готового оригінал-макета у друкарні ФОП В. В. Петров
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
Запис № 2480000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137, тел. (057)78-17-137
e-mail: bookfabrik@mail.ua